

**GIMNAZIJA POLJANE
STROSSMAYERJEVA 1
1000 LJUBLJANA**

SEMINARSKA NALOGA IZ ZGODOVINE

KONCENTRACIJSKA TABORIŠČA

Ljubljana, januar 2007

DEFINICIJA

Koncentracijsko taborišče je ustanova, kjer so pridržani oz. izolirani politični nasprotniki ali ljudje »nevšečnih« etničnih, verskih ali socialnih pripadnosti. Priprtje je največkrat izvedeno brez vsakršne sodbe in brez možnosti obrambe, ugovora ali preizkusa razlogov za pripor.

Koncentracijsko taborišče je posebna oblika taborišča oziroma organizacije, ki prevzga oziroma kaznuje nasprotnike; v skrajni obliki pa je namenjeno tudi njihovem organiziranem pobijanju.

Pojem koncentracijskega taborišča označuje vse možne vrste zbirnih, internacijskih in delovnih taborišč, vendar pa ne vključuje razlage namena oz. namembnosti le teh.

Zbirna taborišča za vojne ujetnike in zapornike ter taborišča za prisilno delo so se razvila že pred časom, od 19. stoletja naprej pa so se razvijala tudi taborišča v povezavi z izgonom, izselitvami in kolonijalnimi osvajanji. Od obdobja nacionalsocializma v Nemčiji od leta 1933-1945 pa se pojem koncentracijskih taborišč povezuje predvsem z načrtnimi izgoni in poboji drugače mislečih in še posebej s preganjanjem Judov ter holokavstom. Med izvajanjem tiranije so nacisti zgradili delovna in uničevalna taborišča. Poimenovali so jih tudi »Würdegarten« (častni vrt) ali »Konzertlager«, v njih pa so Jude in marksiste »učili pravih manir«. Z množičnimi poboji, ki so jih nacisti izvajali, so se le-ta ločevala od vseh dotakratnih taborišč.

Krematorij v koncentracijskem taborišču Dachau

NAMEN KONCENTRACIJSKIH TABORIŠČ

Glavni namen

Glavni namen koncentracijskih taborišč je prevzgojiti oziroma kaznovati s pomočjo telesne, psihične kazni, dela,... S tem zmanjšajo moč nasprotnikov.

Drugotni namen

Drugotni namen takšnih taborišč je zastraševalni učinek na preostalo prebivalstvo, saj jih prisotnost KT opominja na spoštovanje zakonov in/ali zvestobo režimu.

Tretji namen

Tretji namen je zaslužiti na račun prevzgojnega dela.

HOLOKAVST

Holokávst je sistematični genocid različnih etničnih, verskih, narodnih in posvetnih skupin, ki ga je izvajala nacistična Nemčija med drugo svetovno vojno. Začel se je v letu 1941 in je trajal vse do leta 1945. Glavni cilj holokavsta je bilo iztrebljenje evropskih Judov, kar so nacisti imenovali *Končna rešitev judovskega vprašanja*. Kot najpogostejše število judovskih žrtev se pojavlja 6 milijonov, čeprav zgodovinarji predvidevajo, da se točna številka giblje nekje med petimi milijoni pa vse do 6,5 milijona žrtev. Ostale skupine poleg Judov so nacisti imeli za nezaželjene. To so bili posebno Poljaki, Slovani, Romi, Jehove priče, umsko ali telesno prizadeti ter homoseksualci. Tudi njih so mučili, preganjali in morili, zato se končno število žrtev na račun tega še mnogo poveča, a ga ni moč natančno ugotoviti zaradi pomanjkanja dokazov. Obstaja tudi politično vprašanje o

vklučtvi teh skupin med žrtve holokavsta. Predvidevanja glede celotnega števila žrtev se sicer gibljejo med petimi in 26 milijoni. Mučenje in pobijanje zapornikov se je izvajalo v koncentracijskih ter uničevalnih taboriščih, posejanih po vsej Evropi. Pogosto so za izvajanje množičnih usmrtitev uporabljali strupene pline. Eden takih plinov je bil Zyklon B. Genocid Židov se imenuje *Shoah*, genocid ciganov pa *Porajmos*.

Prva koncentracijska taborišča so nastala takoj po nacističnem prevzemu oblasti januarja 1933. Sprva je taborišča vodila SA, toda kmalu zatem je skrb za koncentracijska taborišča prevzela SS, ki je ustanovila posebne enote za varovanje taborišč, SS-Totenkopfverbände.

Razlogi, zakaj so ljudje pristali v nemških koncentracijskih taboriščih, so različni:

- kriminalci,
- osebe odklonskega vedenja (homoseksualci),
- osebe judovske vere (holokavst) in Jehove priče,
- osebe »neprimerne rase« (Slovani, Romi),
- nasprotniki režima (komunisti, social-demokrati, pripadniki odporniškega gibanja,...).

HITLERJEV NAČRT

Med 2. sv. vojno je Hitler hotel Jude ločiti od drugih Nemcev. To ni bilo preprosto. Med približno 500 000 Judi, ki so takrat živeli v Nemčiji je bilo izrazito vernih le manjšina. Za te je Judovstvo pomenilo način življenja. Večina drugih pa se je stopila z okolico in zanje dejstvo da so Judje ni pomenilo nič. Niso več opravljali verskih obredov in o svoji veri niso vedeli ničesar. Nekateri so celo prestopili v katoliško ali protestantsko vero. Tako je bilo nemogoče vedeti kdo je Jud in kdo ne. Da bi Nemci to vedeli so najprej morali določiti koga bodo šteli v to raso. Za Hitlerja je Judovstvo pomenilo da pripadaš tej rasi. Zato so morali vsi Nemci dokazati, da nimajo judovskih prednikov. To so storili z družinskim drevesom, ki je včasih segalo celo v 17. stoletje. V vsaki državi, ki jo je Nemčija zasegla so nacisti tamkajšnjim oblastem ukazali naj popišejo Jude. Vsi z zasedenega ozemlja so se morali zbrati na policijskem komisariatu svoje četrti. Ukaz so ubogali vsi. To se danes verjetno zdi čudno, takrat pa je bilo samoumevno, ker je tako veleval zakon. Razporedili so jih na seznam, ki je služil za kasnejše racije. Tisti, ki so poslej veljali za Jude, so izgubili službo, niso več smeli na bazen, v gledališče ali na koncert, njihovi otroci pa so morali obiskovati posebne šole. To pa ni bilo najhujše kar jih je doletelo. SS je bila Hitlerjeva osebna garda katerih vodja je bil Himmler. Kot poveljnik Schutzstaffel (Reichsführer-SS (RF-SS)) je bil eden najbolj vplivnih oseb v Tretjem rajhu. Himmler je postal glavni organizator holokavsta. Kot ustanovitelj in komandir nacističnih koncentracijskih taborišč ter Einsatzgruppen čet smrti, je odgovoren za načrtno smrt 6 do 12 milijonov ljudi. To je bilo namenjeno predvsem Židom in pa tudi proti ostalim narodom ter rasam, ki so se mu zdele manjvredne.

Hitlerjeva osebna garda je dala zgraditi koncentracijska taborišča, katerih prvotni namen je bil zapiranje političnih nasprotnikov. Najbolj zloglasna taborišča so bila Mathausen, Treblinka, Dachow in Auschwitz.

TIPI NEMŠKIH KONCENTRACIJSKIH TABORIŠČ

- **Koncentracijsko taborišče I. kategorije** - jetniki, ki so se manj pregrešili z možnostjo prevzgojitve.
- **Koncentracijsko taborišče II. kategorije** - jetniki, ki so bili huje obtoženi, a z možnostjo prevzgojitve.
- **Koncentracijsko taborišče III. kategorije** - jetniki, ki jih ni moč prevzgojiti

SEZNAM NEMŠKIH KONCENTRACIJSKIH TABORIŠČ

Največja nemška koncentracijska taborišča so bila:

- Auschwitz
- Buchenwald
- Dachau
- Mauthausen
- Oranienburg

AUSCHWITZ

Auschwitz (poljsko Oświęcim) je bilo nemško koncentracijsko taborišče med drugo svetovno vojno.

Sestavljen je iz treh glavnih taborišč in 45-50 manjših. Ime izhaja iz nemškega imena za poljski kraj Oświęcim, ki se nahaja okoli 60 kilometrov zahodno od Krakova. V začetku leta 1940 so Nacisti tukaj zgradili nekaj koncentracijskih taborišč in taborišče za iztrebljanje. Taborišča so bila glavni element v pripravah na holokavst, ki je terjal 1,1 – 1,6 milijonov žrtev, od katerih je bilo več kot 90 % Židov. Taborišča so bila locirana na tem predelu zaradi visokega odstotka Židov med poljskimi prebivalci.

Samo taborišče je bilo razdeljeno na tri glavna taborišča in mnoge podružnice:

- Auschwitz I. - koncentracijsko taborišče
- Auschwitz II. - uničevalno taborišče (tudi imenovan Auschwitz-Birkenau)
- Auschwitz III. - delovno taborišče (tudi imenovan Auschwitz-Monowitz)

Tako kot vsa druga koncentracijska taborišča je bilo tudi to pod Himmlerjevimi esesovci. Poveljnik taborišča je bil Rudolf Höß, kasneje pa Arthur Liebehenschel in Richard Baer. Na povojnem zaslišanju in v svoji avtobiografiji je Höß podal podroben opis delovanja taborišča. Leta 1947 je bil obešen na vhodu v krematorij v Auschwitzu I. Glavne na oddelku za ženske so bile Johanna Landefeld, Maria Mandel in na koncu Elizabeta Volkenrath.

Okoli 700 taboriščnikov je skušalo pobegniti, od tega je bilo približno 300 uspešnih. Običajna kazen za poskus pobega je bila smrt zaradi lakote. Družine tistih, ki so uspešno pobegnili, so bile aretirane in mučene, nato pa so jih pustili vsem na oči. Tako so poleg kaznovanja dosegli tudi zastraševanje.

Auschwitz I

Napis nad vhodom

Ustanovljen je bil 20. maja 1940. Prvi taboriščniki so bili poljski politični zaporniki (728) iz Tarnów-a in sicer 14. junija. Prvotno je bilo taborišče namenjeno za internirane poljske intelektualce in člane uporniških gibanj, kasneje tudi za sovjetske vojne ujetnike. Zaprti so bili tudi nemški »običajni« kriminalci in 48 nemških homoseksualcev. Tudi Židje so bili poslani v taborišča, začeni s prvo »pošiljko« iz Tarnówa. Hitro je bilo v taborišču zaprtih med 13.000 in 16.000 zapornikov, leta 1942 pa je število naraslo na 20.000.

Vhod je bil (in je) zaznamovan s ciničnim napisom »Arbeit macht frei« (Delo osvobaja).

Esesovci so izbrali nekaj zapornikov, ponavadi nemške kriminalce, kot posebej privilegirane nadzornike drugih zapornikov. Imenovali so se *kapo*. Različni razredi zapornikov so bili tretirani glede na posebne znake na oblekah. Z Židi so na splošno ravnali najslabše. Vsi zaporniki so morali delati, nedelje pa so bile namenjene čiščenju, tuširanju in ni bilo nobenih delavskih obveznosti.

Težke delavne zahteve so skupaj z nezadostnim prehranjevanjem vodila k visoki smrtnosti med zaporniki.

Blok 11 je bil »zapor v zaporu«, kjer so potekala kaznovanja za kršenje pravil. Nekateri zaporniki so morali preživeti več dni v celicah, ki so bil preozke, da bi lahko sedeli. Drugi so bili usmrčeni s streljanjem, obešanjem ali stradanjem.

Septembra 1941 so esesovci opravljali test s plinom (cianidom) v bloku 11 in s tem ubili 850 Poljakov in Rusov. Prvi poskus je bil opravljen 3. septembra 1941 in je terjal življenja 600 sovjetskih vojnih zapornikov. Snov, ki je proizvedla smrtonosni plin cianid, je bila prodana pod znamko Zyklon B, prvotno namenjen uporabi kot pesticid. Plinska celica je delovala med letoma 1941 in 1942, nato pa je bila spremenjena v zaklonišče v primeru zračnega napada.

Prva ženska je v taborišče prispela 26. marca 1942. Od aprila 1943 do maja 1944 je ginekolog prof. dr. Carl Clauberg opravljal poskuse sterilizacije na židovskih ženskah z namenom razviti preprosto injekcijsko metodo, ki bi jo uporabljali na Slovanih. Dr. Josef Mengele pa je istočano eksperimentiral na dvojčkih. Zapornike, ki si v taboriščni bolnišnici niso hitro opomogli, so ubili s smrtonosno injekcijo s fenolom.

Taborišče je imelo od poletja 1943 tudi bordel. Namenjen je bil nagrajevanju privilegiranih zapornikov. Nastopale so ženske, posebej izbrane za to, in nekatere prostovoljke ženskih zapornic. Večina teh pa so nacisti tudi posilili.

Auschwitz II (Birkenau)

Birkenau

To taborišče večina pozna preprosto pod imenom Auschwitz. Bilo je prizorišče trpljenja sto tisočev zapornikov in umorov več kot milijon ljudi, večinoma Židov.

Taborišče stoji v Brzeinski (Birkenau), približno 3 kilometre od Auschwitza I. Taborišče je bilo oblikovano po konceptu funkcionalizma. Gradnja se je začela leta 1941 kot del Končne rešitve. Velikost je bila 2,5 km x 2 km, razdeljen pa je bil na več delov, ti pa so se delili na polja. Tako polja kot celotno taborišče so bila obdana z elektrificirano bodečo žico. Nekateri taboriščniki so jo uporabljali za samomor. Naenkrat je bilo v taborišču do 100.000 zapornikov.

Glavni namen taborišča pa ni bilo izkoriščanje delovne sile, ampak iztrebljanje. Za ta namen je bilo taborišče opremljeno s štirimi krematoriji s plinskimi celicami. Vsaka plinska celica je bila narejena za 2500 ljudi naenkrat. Veliko iztrebljanje pa se je začelo 1942.

Večina ljudi je prispela v taborišče z vlakom, potovanja v lesenih tovornih vagonih pa so bila grozna. Leta 1944 so železnico podaljšali v notranjost taborišča, pred tem pa so zaporniki morali pešačiti od postaje v Auschwitzu do taborišča. Občasno so cele vagonne prispelih poslali naravnost v smrt, včasih pa so nacisti opravili selekcijo, pogosto pod vodstvom Josefa Mengeleja. Pri tej selekciji so določali, koga bodo ubili takoj in koga bodo najprej izkoristili kot delovno silo ali za eksperimente. Otroke so ločili od mater in jih skupaj s starimi ženskami, bolnimi in šibkimi poslali v plinske celice.

Tisti zaporniki, ki so preživeli selekcijo, so bili poslani v karantene, kjer so preživeli nekaj časa in sčasoma začeli delati za obratovanje taborišča ali pa so bili poslani v kakšna bližnja delavska taborišča.

Del taborišča je bil rezerviran za ženske zapornice. V drugem delu, znanem kot Kanada (Nemci so namreč verjeli, da je Kanada dežela prostranih dobrin) so sortirali in shranjevali imetje prispelih zapornikov. Predmeti kot so bančni izpiski, kovanci, nakit, drage kovine in diamante so iz »Kanade« poslali v Reichbank (državno banko).

Tisti, ki so bili izbrani za usmrnitev že ob prihodu, so bili poslani v eno od štirih plinskih celic ali pa v krematorij. Oba krematorija (Krema II in Krema III) sta imela podzemno tlačilnico in plinsko celico, ki je sprejela tisoče ljudi. Da bi se izognili splošni paniki, so žrtvam rekli, da jih peljejo na tuširanje; da bi to dejstvo podkrepili, so v

celice celo namestili tuše, ki pa nikoli niso bili povezani z vodovodom. Žrtve so se morale sleči do golega, svoje imetje pa pustiti v slačilnici na mestu, ki naj si ga zapomnijo, da bodo stvari hitreje našli, ko pridejo ven. Ko so bile žrtve enkrat nepredušno zaprte v plinskih celicah, so vanje skozi luknje v stropu spustili strupeni Zyklon B. Po končanem pomoru so v celice poslali taboriščnike, imenovane Sonderkomandos, da so trupla prenesli v drugo sobo, kjer so jih zažgali.

7. oktobra 1944 so židovski Sonderkomandosi organizirali upor. Ženske zapornice so iz tovarne orožja pretihotapile strelivo in krematorij IV je bil delno uničen zaradi eksplozije. Za tem so zaporniki načrtovali množični pobeg, vendar so skoraj vse od 250 kmalu ubili.

Drugi zaslužnjeni zaporniki so v taborišču preživeli manj kot leto zaradi težkih življenjskih pogojev. Birkenau je bil osvobojen 27. januarja 1945.

Novembra 1944 so Nemci razstrelili plinske celice z namenom, da bi prikriji svoje zločine pred napredujočimi sovjetskimi silami.

Po vojni je taborišče služilo kot zapor Narodnega komisariata notranjih zadev skozi večino leta 1945, potem pa je še nekaj let ostal kot kraj obupa. Poljska vlada se je potem odločila obnoviti Auschwitz I in ga spremeniti v muzej v čast žrtvam nacizma. Nekaj so sicer morali prirediti zaradi poveljnih sprememb, ki so se zgodile pred ustanovitvijo muzeja. Tako so na primer zgradili plinsko celico, čeprav je ob koncu vojne ni bilo več. Auschwitz II, kjer so zgradbe začele razpadati, so ohranili, vendar pa ga niso obnavljali.

Vzroki smrti taboriščnikov so bili v uradnih listinah nacionalsocialističnih organov pogosto šifrirani. Uporabljale so se okrajšave – znaki, ki jih je kasneje Inšpektorat kontracijskih taborišč obdelal in priredil. Uporabljale so se naslednje okrajšave:

- 14 f 1 : naravna smrt
- 14 f 2 : prostovoljna smrt ali nezgoda
- 14 f 3 : ustrelitev ali pobeg
- 14 f I : eksekucija
- 14 f 13 : zaporniki šibkega zdravja in smrt zaradi opeklin

DACHAU

Koncentracijsko taborišče Dachau je bilo prvo koncentracijsko taborišče v Hitlerjevi Nemčiji. Kot preurejena tovarna smodnika je taborišče odprlo svoja vrata že leta 1933. Prav kmalu je za nemške nacionalsocialiste postalo nekakšen zgled in vzorec. Na podlagi tamkajšnji izkušenj so nato širom po Nemčiji postavljali nova in nova taborišča.

DACHAU – OPIS SLIK iz predstavitve v powerpointu

1. Po okupaciji večine evropskih držav so nacisti razširili mrežo koncentracijskih taborišč po vsej Srednji Evropi.

2. V ospredju so prebivališča esesovske posadke, na zgornji četrtini razglednice se vidita vojašnica SS, ki obroblja vojaško vežbališče.

3. Poslopje vojašnice SS z delom vojaškega vežbališča. Dachau je bil osrednji center šolanja SS. Tu so svojo poklicno zločinsko pot začeli mnogi, ki so se z leti povzpeli do oficirskih činov in opravljali funkcijo komandantov v raznih koncentracijskih taboriščih širom po Nemčiji.

4. Na razglednici se v ospredju vidi koncentracijsko taborišče, v zgornjem desnem delu slike pa so: vojašnica SS, industrijski obrati, delavnice, skladišča, garaže, športni objekti, zabavišča in obsežen kompleks stanovanjskih hiš, v katerih so stanovali oficirji SS in njihove družine. Ves kompleks je bil opremljen z dobro razvejano mrežo asfaltiranih cest. Slep krak železniške proge pa je lahko pripeljal jetnike skorajda v samo koncentracijsko taborišče.

5. Železna vhodna vrata v koncentracijsko taborišče so imela vstavljena manjša vrata z napisom »ARBEIT MACHT FREI« (delo osvobaja). Glede na resničnost življenja v taborišču je bil to, poleg tistega na strehi gospodarskega poslopja, eden najbolj ciničnih irekov nacistične propagande.

6. Taboriščni starešine so na levem rokavu nosili črn trak z napisom funkcije, ki so jo opravljali.

7. Pogled v notranjost spalnega dela štube. V sredini slike sta dva ameriška obiskovalca, ki sta si po osvoboditvi ogledovala taborišče. Bivalna baraka (block) je bila dolga 94m in široka 9m. Imela je štiri bivalne enote. Po dve in dve enoti sta imeli skupen vhod. Najprej je vsaka enota imela dnevni prostor in spalnico. Oba prostora skupaj so imenovali štube. V vsaki štubi naj bi prebivalo 45 oseb.

8. Dve štubi sta uporabljali eno umivalnico z osmimi pipami- prhami in osmimi koriti za umivanje nog. Skupno stranišče je merilo 3 x 5 m; imelo je osem prostostoječih straniščnih školjk ter prav toliko pisoarjev.

9. Notranjost taboriščne kuhinje je bila dobro opremljena in pikolovsko čista. Obložena je bila s keramičnimi ploščicami. Na 300 m² je imela 12 avtoklavov po 1000 litrov, 12 avtoklavov (neprodušno zaprta posoda za segrevanje snovi pod zvišanim tlakom in pri zvišani temperaturi) po 800 litrov in dva kotla po 600 litrov. V njih so na taboriščnika skuhali za zajtrk 1/2 litra kavinega nadomestka, za kosilo 6-krat na teden po en liter redke juhe s kolerabo ali zeljem, v nedeljo pa liter juhe z rezanci. Za večerjo je bilo 3/4 litra čaja, h kateremu so štirikrat na teden dodali 20 do 30g klobase ali sira, vsak dan 120g kruha, trikrat na teden pa so delili k čaju 2 do 3 krompirje.

10. Hrano je razvažala delovna komanda »Moorexpress« (močvirski ekspres) v 50 litrskih kotlih, ki so jih na velikih vozovih samotež privlekli do barak, kjer so posode raztovorili.

11. Tudi kruh je razvažal Moorexpress. Ista skupina je potem, ko je raztovorila kruh, izpred revirske mrtvašnice, invalidskih in karantenskih blokov pobirala mrliče, jih zmetala na voz in odvlekla v krematorij.

12. Taboriščnike so razkužili tako, da so jih ostrigli, jim odstranili vse dlake in obrita mesta premazali s karbolno tekočino.

13. V karantenskih blokih je vladala nepopisna gneča, kar se dobro vidi na ozadju slike. Hrane je bilo komaj za preživetje. Zaradi nehigijskih razmer so se razmnožile uši, ki so razširjale tifus. Močno shirani so pričeli umirati že po nekaj tednih. Če je bilo oslabeledih preveč so jih odgnali v kopalnico na človeški sejem. Tam so jih odbirali za invalidske transporte. Odbrane so poslali v plinske celice.

14. Stražni stolp

15. Ob naelektreni žični ograji so bili med stražnimi stolpi zgrajeni posebni dodatni bunkerji, v katere so se zatekli stražarji med zavezniškimi zračnimi napadi.

16. Pogled na del taborišča z barakami delovnih skupin, ki so vsako jutro odhajale na delo. Dnevni raspored: ob 4.00 bujenje, ob 5.15 zbor za preštevanje, od 6.00 do 12.00 delo, od 12.00 do 13.00 kosilo (v to je bil vključen tudi prihod z dela in ponovni odhod), od 13.00 do 18.30 delo, ob 19.00 večerni zbor in večerja, ob 20.45 »Vsi v barake«, ob 21.00 »Vsi v postelje in ugasnite luči«.

17., 18. Ljudem, ki so bili do skrajnosti izčrpani, so pravili muzelmani (skoraj brez mišic- Muselmann). Bili so le še živi mrličji.

19., 20. S kartončkom na prstu desne noge, na katerem je bila napisana jetnikova številka, so trupla čakala na prevoz v krematorij.

21., 22., 23., 24. Trpinčenje.

25. Pogosto so esesovci inscenirali (demonstrirali) beg. Esesovec je na primer jetniku zapovedal, da naj steče preko prepovedane cone, pri čemer ga je ustrelil. Tak prizor je posnet na fotografiji. Puščica kaže na morilca po storjenem zločinu v značilni samovšečni drži z rokami ob boku.

26. Del dobro opremljene operacijske sobe, kjer so mladi medicinci SS pridobivali izkušnje na zdravih jetnikih.

27. Taboriščni rentgen, na katerem so se učili delati medicinci SS.

28. Zobna ambulanta, kjer so jetnikom ruvali zlate zobne krone. Zlato so nato pošiljali v Deutsche Reichsbank.

29., 30., 31, 32. Poskusi z ohlajevanjem jetnikov v ledeno mrzli vodi s telesne temperature na 29 do 27 stopinj. Desni oficir na 32. sliki je dr. Rascher.

33., 34. Dr. Rascher je preizkušal na jetnikih tudi vplive zmanjšane in povišane zračnega tlaka. Delal je s posebno komoro, v kateri je s kompresijo ali dekompresijo ustvarjal razmere, v kakršnih naj bi se znašli letalci ob sestrelitvi. Tudi pri teh poskusih je večina poskusnih oseb umrla ali pa so jih po poskusih pomorili z injekcijami.

35. Lakota in nedohranjenost sta bila glavna vzroka smrtnosti v taborišču. Jetnikov so se zaradi njih lotevale bolezni in umirali so množično. Ko so umrli, so jih zložili na dvorišča blokov ali pa pred mrtvašnico v revirju. Kot vzrok smrti so zapisali: splošna telesna oslabelelost, pljučnica, oslabelelost srčne mišice ali krvnega obtoka in podobno. V resnici pa so ljudje podlegali raznim vrstam edemij, jetiki, infarktom, flegmoni, zmrzlinam in trombozam. Tisoči so umrli zaradi zločinskih medicinskih poskusov.

36. Baraka krematorija z dvema pečema.

37. Ko naprava v mali baraki ni več zadoščala, so leta 1942 zgradili nov, večji krematorij s štirimi zmogljivejšimi pečmi. V vsaki so lahko hkrati sežgali do devet trupel. V krematoriju je delala delovna komanda, ki je štela od 8 do 10 taboriščnikov. Na sliki je novi krematorij s prednje strani.

38. Notranost novega krematorija. Pred pečmi so bili na prečnem tramu pod ostrešjem štirje kavlji, kamor so lahko privezali vrvi za obešanje. Obvezno so tu obešali jetnike, obsojene na smrt na vešalih.

39. Mala mrtvašnica v krematoriju je bila velika 3 x 12m.

40. Z mrličji natlačena druga mrtvašnica v krematoriju, velika 6 x 12m.

41. Vseh trupel niso utegnili sproti sežgati, zato so jih kopičili v skladovnice pred krematorijem.

42., 43., 44., 45. Upepeljevanje je po osvoboditvi lahko nazorno prikazal naš sotrpin Demšar, starejši človek na slikah, doma z Rakeka. V krematoriju je delal celih sedem mesecev. Povedal je, da je njegova komanda samo februarja sežgala okrog 1300 trupel. Imel je srečo, da je ostal živ, saj so esesovci jetnike, ki so delali v krematoriju, po šestih mesecih dela kratkomalo pokončali in jih nadomestili z drugimi. Znebili so se prič. Pepel žrtev so odmetavali v dve jami ob zadnji steni krematorija. V vsaki je bilo za 100m³ prostora. Pepel so uporabljali kot gnojilo. Kosti, ki niso zgoarele, so zdrobili s posebnim drobilcem v kleti krematorija.

46. Jetnik je običajno končal v krematoriju po devetih mesecih.

47., 48. Trupla so bila po osvoboditvi nakopičena vsepovsod: okrog taborišča, okrog barak, pred krematorijem.

49. Američani napadajo in osvobajajo taborišče.

50. Esesovci se predajajo.

51., 52. Po osvoboditvi povsod sama trupla. Ko je poveljnik enote, ki je osvobajala taborišče, na železniških tirih ob taborišču naletel na 50 vagonov in v njih na več kot 2000 razpadajočih trupel, pred krematorijem pa še na kakih 3000 od lakote umrlih jetnikov, je ukazal, da ustrelje vsakega esesovca, ki ga bodo zalotili na območju koncentracijskega taborišča.

53. Po osvoboditvi, 29. aprila 1945.

54., 55. Na zbornem prostoru so zmagovalci postavili slavolok in pod njim zakurili tradicionalni ogenj, v katerem so simbolično upepelili sovražnikovo orožje.

56. Nepopisno olajšanje in veselje po osvoboditvi.

57. Američani so polovili esesovske oficirje in podoficirje dahavskega taborišča in jih zaprli. V novembru 1945 so jih obsodili na dveh dahavskih procesih. OD 40 obtoženih so jih 37 obsodili na smrt z obešenjem. Tema dvema procesoma so do leta 1961 sledili še štirje procesi proti taboriščnim posadkam SS. Na sliki so obtoženci s prvega dahavskega procesa v sodni dvorani.

MEDNARODNI DAN SPOMINA NA HOLOKAVST

Spomin na zločine nacistov mora prihodnjim generacijam ostati kot svarilo pred genocidom, ki se ne sme nikoli ponoviti, je izjavil predsednik Evropskega parlamenta (Foto: Reuters)

Svet 27.1.2007 obeležuje mednarodni dan spomina na holokavst, posvečen ohranjanju spomina na ta strahotni dogodek tudi za prihodnje rodove. Poboja šestih milijonov judov med drugo svetovno vojno so se spomnili tudi v Nemčiji, kjer je ob tej priložnosti potekalo več slovesnosti.

Skrajno desna nemška Nacionaldemokratska stranka (NDP) je organizirala proteste (Foto: Reuters).

Skrajno desna nemška Nacionaldemokratska stranka (NDP) je sicer organizirala proteste, nemška kanclerka **Angela Merkel** pa je "vse pogumne demokrate" pozvala, naj se borijo proti tej stranki. "Skrajno desne stranke morajo začutiti, da bo družba njihova nespametna, zastarela gesla zavrnila," je menil tudi generalni sekretar vladajočih nemških krščanskih demokratov (CDU) **Ronald Pofalla**. Nemčija sicer dan spomina na holokavst na pobudo tedanjega predsednika Romana Herzoga obeležuje od leta 1996, medtem ko je svetovni dan spomina na holokavst novembra 2005 razglasila Generalna skupščina Združenih narodov.

Ob tej priložnosti je Centralni svet nemških judov v časnikih objavil celostranski oglas, v katerem poudarja pomen dneva spomina na holokavst, obenem pa opozarja na grožnjo, ki jo po mnenju nemških judov predstavlja iranski predsednik **Mahmud Ahmadinežad**. Slednji je namreč svet že večkrat razburil z opazkami, da je holokavst mit, in domnevo, da se poboj šestih milijonov judov med drugo svetovno vojno sploh ni zgodil. Grožnjo celotnemu svetu predstavlja tudi iranski jedrski program, zato nemška vlada nikakor ne sme popuščati Iranu glede tega vprašanja, je še menil svet nemških judov.

Ob dnevu spomina na holokavst je spregovoril tudi predsednik Evropskega parlamenta **Hans-Gert Poettering**, ki je opozoril, da te izredno boleče plati evropske zgodovine ne smemo nikoli pozabiti, spomin na zločine nacistov pa mora prihodnjim generacijam ostati kot svarilo pred genocidom, ki se ne sme nikoli ponoviti. Na ta dan "najostreje obsojamo nestrpnost in sovraštvo do drugih religij in ras ter vse oblike antisemitizma," je dejal Poettering ter poudaril, da je spoštovanje človekovega dostojanstva in človekovih pravic za Evropsko unijo najvišje merilo političnega obnašanja.

Smrt, nekaj vsakdanjega

V Auschwitz so deportirali tudi 2.346 zapornikov iz Slovenije. (Foto: POP TV).

Svet drugič obeležuje uradni mednarodni dan spomina na holokavst, ki ga je novembra 2005 razglasila Generalna skupščina Združenih narodov. Dan spomina na holokavst po datumu sovpada z dnevom osvoboditve nacističnega koncentracijskega taborišča Auschwitz pred 62 leti. Svetovni dan spomina na holokavst je novembra 2005 razglasila GS ZN. Združeni narodi so vse države pozvali, naj se 27. januarja še posebej spomnijo žrtev holokavsta, načrtnega poboja več kot šest milijonov Judov med drugo svetovno vojno s strani nacistov, s tem pa ohranijo spomin na te grozote tudi za prihodnje rodove. ZN so v resoluciji o določitvi svetovnega dneva spomina na holokavst, ki jo je na predlog Izraela sprejelo 90 držav, ostro obsodili vsakršno relativiziranje ali zanikanje nacističnih zločinov, pa tudi vsako obliko verske nestrpnosti ali diskriminacije. GS ZN je s konsenzom sprejela tudi resolucijo, v kateri "brez zadržkov obsoja sleherno zanikanje holokavsta", vse države pa poziva, naj storijo enako. Države naj "brez zadržkov zavrnejo sleherno zanikanje, naj bo popolno ali delno, holokavsta kot zgodovinskega dogodka" ter vse aktivnosti, namenjene zanikanju tega dogodka, je pozvala GS ZN v kratki resoluciji, ki so jo skupaj z več kot 100 državami predlagale ZDA. Generalni sekretar ZN **Ban Ki Mun** pa je poudaril, da je bil pobjoj več milijonov Judov tragedija brez primere, nauke katere moramo širiti in posredovati prihodnjim generacijam. **Evropa proti rasizmu in ksenofobiji.**

Rdeča vrtnica pred žico, ki je taboriščnike v Auschwitzu ločila od sveta. (Foto: Reuters).

V imenu Evropske komisije se je ob tej priložnosti oglasil njen podpredsednik **Franco Frattini**, ki je poudaril, da komisija odločno obsoja vsak poskus zanikanja ali trivializiranja holokavsta, ter opomnil, da si moramo zapomniti ne le nacistične zločine, temveč tudi sovraštvo in predsodke, ki so do teh zločinov pripeljali. V tej luči je pozdravil namero Nemčije kot predsedujoče EU, da si bo prizadevala za sprejetje osnutka Odločitve o boju proti rasizmu in ksenofobiji, s katero bi namerno zanikanje holokavsta in drugih zločinov proti človečnosti postalo zločin v vseh državah članicah EU. Italijanska vlada je sicer v tej luči sprejela tudi predlog zakona, v katerem kakršno koli zanikanje holokavsta uvršča med zločine in predvideva poostrevere zapornih kazni za obsojene spodbujanja rasnega sovraštva.

Spomini so še vedno zelo boleči (Foto: Reuters).

Tudi mreža evropskih organizacij za boj proti rasizmu ENAR je ob mednarodnem dnevu spomina na holokavst opozorila, da bi se morali ob tej priložnosti spopasti s porastom antisemitizma, islamofobije in drugih oblik rasizma in ksenofobije v Evropi. Evropa nujno potrebuje učinkovito pravno sredstvo za boj proti rasizmu in ksenofobiji, je poudaril predsednik ENAR **Bashy Quraishy**, medtem ko je direktor ENAR **Pascale Charhon** opozoril na pomen umestitve holokavsta na šolske programe. EU naj 27. januar razglasi za evropski dan spomina na holokavst, kot je predlagal Evropski parlament, še poziva ENAR.

Zloglasno taborišče Auschwitz, v katerem je umrlo več kot milijon ljudi. (Foto: POP TV).

Za dan spomina na holokavst so ZN izbrali obletnico osvoboditve Auschwitza, enega najgrozovitejših simbolov nacistične politike "končne rešitve judovskega vprašanja v Evropi". V tem taborišču je v plinskih celicah ali poskusih nacističnih znanstvenikov izgubilo življenje med 1,1 in 1,5 milijona ljudi, pretežno Judov. V njem je bilo pomorjenih tudi 85.000 Poljakov drugih veroizpovedi, 20.000 Romov, 15.000 Rusov in 12.000 pripadnikov drugih narodov. 27. januarja 1945 je ta simbol zla druge svetovne vojne osvobodila ruska rdeča armada. V omenjeno taborišče je bilo deportiranih tudi 2346 zapornikov iz Slovenije, od tega jih je v Auschwitzu umrlo 1351.

VIRI:

- Hardvik Pirnovar: Dachau – fotografije in risbe iz koncentracijskega taborišča s komentarjem, Delo tiskarna d.d. Ljubljana, 1999
- http://sl.wikipedia.org/wiki/Glavna_stran
- http://24ur.com/naslovnica/novice/svet/20070127_3088549.php?ar=29
- Lojze Krakar- Milan Kumar: Od tod so bežale še ptice, Mladinska knjiga, Ljubljana 1962
- <http://www.youtube.com>